

Publiseret den *Weekendavisen* (<http://www.weekendavisen.dk>)

[Hjem](#) > Der skal læses litteratur, mine damer og herrer

Der skal læses litteratur, mine damer og herrer

Af *sune*

Oprettet 16. april 2009

FOR et par uger siden var Søren Fauth på vinterferie i Norge, og for en dansk familie med fire småbørn er det en ekspedition på linje med Knud Rasmussens slæderejser. En dag, fader Fauth trak rundt med én af de små i en pulk, mødte han tre ældre mennesker, »to seje damer og en prøvet herre omkring de 70«, som han siger, og det viste sig at være danske turister. Parterne kom i snak, talen faldt på litteratur, de tre ville vide, hvad Fauth bestilte, og ja, han kunne så fortælle, at han var lektor i tysk litteratur – på Aarhus Universitet. Nej, hvor spændende, det må være interessant, og så var det ellers de ældre medborgeres tur til at fortælle den unge lektor, hvor meget de elskede tysk i skolen, hvad de læste, og hvad de stadig huskede næsten udenad: Thomas Manns Buddenbrooks, Heines Buch der Lieder, Goethes Die Leiden des jungen Werther. En af damerne læste for tiden »Nattog til Lissabon« af Pascal Mercier (borgerligt navn Peter Bieri, red.), hun læste bogen på dansk ganske vist, men hun agtede at læse den bagefter på tysk – for sprogets skyld – og for nylig havde hun hørt Bieri tale det mest vidunderlige tysk i radioen ...

Hvordan den pulktrækkende fader og danske lektor i tysk reagerede på det?

»Jamen, det stod mig igen lysende klart, hvor galt det står til med færdigheder og kundskaber i dagens Danmark. De tre ældre danskeres færdigheder og kundskaber havde ikke en døjt med skønånd at gøre. Der var ikke tale om tom og uanvendelig lærdom. Skolelæsningen havde efterladt sig varige, brugbare spor i deres bevidsthed. De tre talte et nuanceret og korrekt tysk, og bagefter var vores tyske au pair pige, der gik ved min side, forundret over, hvor dygtige mange danskere er til tysk! Intet kan være mere forkert. De færdigheder og kundskaber, som blev udfoldet her i det norske snelandskab, det er noget, vi helt og aldeles er ved at miste. Mange taler i øjeblikket om videnssamfund, vidensdeling, læring, elite osv., men hvad er det for en viden, der ingen kundskaber har, som ingen færdigheder kan præstere? Og hvad er det for et videnssamfund, der kun vil vide noget om natur, teknik, matematik, dansk og engelsk, men som ikke længere tillægger vores kulturarv nogen stor betydning, og som mener, vi helt kan droppe sprogfag som fransk, latin og græsk? Hvornår går det op for reformpædagogikken, at vi kun når det ypperligste, hvis vi øver os, terper og træner? Hvornår vågner vi og opdager, at vi er ved at afskaffe ting, som vi ikke har råd til at miste? Hvis man skal kunne tænke selv, er det nødvendigt at tænke op imod noget. Intellectet (hjernen) er et organ, der kan trænes, som skal vedligeholdes, ellers bliver det slapt, kommer til at kede sig og holder op med at være produktivt og kreativt. Hvis du vil vide, hvordan mennesket er, så læs den romerske litteratur eller de græske tragedier, der står det hele. Skulle det være ubrugelig viden?«

– Hvordan er det kommet så vidt?

»I dag skal man kommunikere! Man skal, hvis jeg skal udtrykke mig polemisk, ikke lære tysk sprog, tysk grammatik og læse tysk litteratur, nej, man skal lære at kommunikere, så der kommunikeres i ét væk og kvæk i det danske uddannelsessystem. Ikke noget med at læse Heines Buch der Lieder eller Manns Buddenbrooks eller Goethes Die Leiden des jungen Werther, nej, nu gælder det de kommunikative kompetencer. Vi baserer efterhånden hele vores indlæring på en mundtlighedskultur. Når man lærer et fremmedsprog som for eksempel fransk eller tysk, som man i modsætning til sit modersmål ikke hører uafbrudt,

men blot et par timer eller fire om ugen, så kan man ikke nøjes med at indlære gennem kommunikation. Eleverne kommer let til at kede sig, for hvad skal de dog kommunikere om: handicappede menneskers problemer med at komme rundt i trafikken? Den ene banale hverdagssituation efter den anden? I stedet for litterære tekster af høj kvalitet, hvor sproget er nuanceret, og hvor indholdet kan give anledning til berigende diskussioner om tilværelsen, om kulturen og samfundet, kræves det, at eleverne taler tysk og fransk i timerne. Det skal de selvfølgelig også forsøge ind imellem, mundtlighedstræningen har skam sine fortræffeligheder, men vi må have tekstlæsnings-, oversættelses- og skrivekompetencen tilbage i sprogundervisningen. Der skal læses litteratur, mine damer og herrer. Ikke stor og svær litteratur i 7. klasse, selvfølgelig ikke, men i gymnasiet skal litteraturen tilbage med pomp og pragt.«

– SLÅR denne tendens også igennem på universiteterne?

»Ja og nej. Men det er en kendsgerning, at elever, der immatrikulerer sig ved universitetet for at studere filosofi og litteraturvidenskab, teologi og politologi, ikke længere kan tysk og fransk. Jeg savner, at man tør være lidt mere ambitiøs, fordi mennesket drives frem af en bestandig stræben, og fordi vi kommer til at kede os, hvis vi ikke mødes af udfordringer. Udfordringer på højeste niveau er det eneste, der kan skabe eliteuniversiteter. Hvis man koncentrerede sig om at læse tyske tekster, så kunne eleverne lære noget og holde op med at kede sig. De tre danske turister kunne 100 gange bedre tysk end den dygtigste gymnasieelev med tysk som speciale i Danmark anno 2009! I dag har man valgt at afskaffe tysk som obligatorisk fag i folkeskolen. Det er fatalt.«

– Hvorfor var dine danske veninder i Norge så dygtige til tysk?

»Hvorfor? Fordi de blev stillet over for håndgribelige færdighedskrav, og fordi de læste Heine, Goethe og Thomas Mann på tysk! I dag står læreren foran en tavs forsamling og forsøger på sit eget mere eller mindre rudimentære tysk at få den tavse hob til at snakke om dit og dat. Ingen krav må stilles. Under Venstre- og Højre-regeringen har middelmadigheden og ligemageriet triumferet mere end nogensinde før i historien. Vi satsede hele butikken på det hastige og flygtige, og hvad vandt vi: finanskrisen, økonomisk afmatning i hele Europa, og undervejs gjorde vi alt, hvad vi kunne, for at erstatte kundskaber med varm luft og snak. Det er et gigantisk kultur- og færdighedstab, der afspejles i folkeskole, gymnasium og på universitetet. I mødet med ældre kolleger på universiteter bliver jeg hele tiden mindet om, hvad min generation er blevet snydt for.

Jeg sætter tingene på spidsen, men det kan være nødvendigt for at trænge igennem. Mange gymnasielærere kæmper en hård og heroisk kamp for ikke at sælge ud af det, humanister har som deres varemærke: grundighed, fordybelse, kritisk sans, sproglig tæft og tekst- og fortolkningsanalytiske færdigheder. For nylig hørte jeg et vidunderligt foredrag på universitetet i Århus. Det var den italienske konsul, der talte til forsamlingen. Hele sit liv havde denne konsul været konsulent i det såkaldte erhvervsliv. På sine ældre dage havde han, der har en merkantil baggrund, kastet sig over studiet af det italienske sprog, den italienske kultur og litteratur. Hans budskab til den måbende forsamling var simpel: I kan lige præcis det, erhvervslivet har brug for. I har evnen til at fordybe jer, I ved noget om fremmede kulturer, I kan formidle og fortolke og tænke selv. Universitetet skal være et alternativ til Handelsskolen.

I et samfund som det danske skal man nu og i al evighed kunne fordybe sig i fremmede sprog og kulturer, uden at man konstant skeler til nytteværdien af det, man laver. Den helt store gevinst kommer først, hvis man går den lange, seje vej. Vi har på en eller anden måde fået bildt os ind, at man kan skyde genvej til alt, at intet har en pris, at man kan lære kinesisk på tre måneder, at kun det hurtige dur osv. Men har du nogensinde, ja, selvfølgelig har du det, tænkt på, at den langsomme kan ende med at blive den hurtigste? Det, der holder i længden, er kvalitet. Ja, undskyld at jeg luffer alle disse selvfølgeligheder, men det forekommer mig, at vi ind imellem kunne trænge til at få dem genopfrisket. Jeg er ikke en universitetslærer, der svinger pisker over de studerende, og jeg mener ikke, at de unge mennesker er dovne og ugidelige, tværtimod. Det eneste, jeg oplever, er begejstring, vilje til

at lære, ambitioner. I mine litteraturkurser på Aarhus Universitet har interessen for selv så perifer en forfatter som Wilhelm Raabe, for Thomas Mann, Franz Kafka og filosoffer som Schopenhauer og Nietzsche været overvældende. Man må aldrig tale ned til den kommende generation, aldrig. Hvis stoffet præsenteres på den rigtige måde, kan du læse hvad som helst med nutidens unge. Det er på tide, at vi holder op med at lefle for den laveste fællesnævner.

Ved at beskæftige sig med den store verdenslitteratur på originalsproget tilegner man sig sproglige færdigheder, viden om et lands kultur, dets historie, dets samfund på en måde, som man ikke kan det andre steder. Hvis vi virkelig ønsker at udnytte sprogets muligheder, ja, hvis vi virkelig mener, at de kommunikative kompetencer er af største betydning, så kan vi passende vende tilbage til litteraturen. Der findes ingen nem vej til viden, ingen nem vej til viden i verdensklasse, ligesom man aldrig bliver en dygtig violinist, hvis man ikke øver sig hver dag på sit instrument. Det er indlysende, og det nytter ikke at kommunikere hele tiden, hvis man ikke mestrer det redskab, man kommunikerer med, nemlig sproget.«

– NU er engelsk verdenssprog, er det ikke tilstrækkeligt?

»Undskyld, men det er udtryk for et forsimplet syn på globaliseringens udfordringer. Hvad det tyske angår, så er dansk kultur tættere sammenvokset med den tyske end med nogen anden europæisk og oversøisk kultur. Et blik på historien viser, hvor mangfoldig den kulturelle udveksling er mellem Tyskland og Norden. Hvis vi, meget populært sagt, vil forstå os selv, må vi også forstå os selv i denne tyske sammenhæng. Den danske økonomi og eksport er bundet tættere sammen med den tyske end med nogen anden. Alle de polske håndværkere, der arbejder på danske arbejdspladser, alle de litauere, estere og lettere, der bor i dette land, kan ikke engelsk. Deres første fremmedsprog er tysk. Tysk er det suverænt største sprog i Europa, og hvis man tæller de lande med, hvor tysk er første fremmedsprog, taler vi om 150 millioner tysktalende indbyggere i EU. Basta!«

– Hvad med de forskellige videnskabsgrene, er engelsk ikke en nødvendig forudsætning her?

»Jo, og ind imellem giver det god mening at tale engelsk. Engelsk er et vidunderligt sprog, og i mange sammenhænge kan det være praktisk at have et fællessprog, men tænk bare på, hvor megen litteratur, også forskningslitteratur, som er på tysk: filosofi, medicin, klassisk filologi, teologi og politologi. Det er jo en mindre skandale, at landets nye teologistuderende dårligt kan stave sig igennem en tysk tekst. Mange af de store teologer i det 20. århundrede kommer fra Tyskland. I Århus kan man i Stakbogladsen finde sig selv måbende foran den filosofiske litteratur: Stort set alle bøger findes på engelsk. Kants Kritik der reinen Vernunft står på hylden i engelsk oversættelse, det samme gør Hegels Phänomenologie og Heideggers Sein und Zeit. Indtil de danske oversættelser kom, læste majoriteten af filosofistuderende disse bøger på engelsk. Nu kan de studerende i det mindste læse dem på dansk. Sådan var det ikke for blot 25 år siden. Hvis man læste filosofi eller teologi i 70erne eller 80erne, forventedes det, at man kunne læse på de europæiske hovedsprog tysk, fransk og engelsk, og kunne man ikke det, så måtte man lære det. Tænk på, hvor påvirket Søren Kierkegaard var af tysk tænkning, teologi og filosofi. Er du svedt, mand!

Kierkegaard tænker jo uafbrudt op mod den tyske tradition. Tænk på H.C. Andersen, der vandrede rundt i Harzen – ikke kun på Amager, nej, også til fods gennem hele Weserbergland, op på Der Brocken osv. At læse H.C. Andersens værk uden for den romantiske tyske kontekst er ganske enkelt ikke seriøst.«

– Selvom H.C. Andersen hører hjemme i 1800-talet, så har du en særlig forkærlighed for perioden omkring 1900. Hvorfor det?

»Fordi den dansk-tyske, ja, for den sags skyld hele den tysk-skandinaviske forbindelse slår gnister her. Som i Romantikken. Pontoppidans Lykke-Per lå på Thomas Manns skrivepult. Opslået! Herman Bang og H.C. Andersen var store inspirationskilder for Mann, men påvirkningen gik også den anden vej. Tag for eksempel Jakob Paludans roman Markerne modnes fra 1927. Den er gennemsyret af Thomas Mann-temaer. Det er der bare aldrig nogen, der har skrevet om. Eller tænk på Strindbergs, Hamsuns, Edvard Munchs, Carl Nielsens, Georg Brandes' Nietzsche-reception, eller tænk på den kæmpe rolle, tyske

tænkere som Arthur Schopenhauer og Eduard von Hartmann spillede for hele den europæiske fin de siècle-litteratur, Herman Bang, Ibsen, Strindberg, Ernesto Dalgas osv. Eller tænk på avantgardemusikeren Martin Hall, der blev kendt som dommer i Talent 2008, han har i høj grad den tyske kultur som sin referenceramme: Wittgenstein, Rilke og Thomas Bernhard.

Eller tænk på Nicoline Werdelin – forfatter, dramatiker, tegneseriekunstner – hun bor i Berlin, har gjort i hvert fald, fordi Berlin er Europas åndelige centrum, metropolen, krydspunktet for europæisk kultur, kunst og musik i disse tider. Just som ved sekelskiftet 1900, hvor Brandes og Bang skrev breve hjem fra Berlin. Har man kun kommunikations-tysk fra gymnasiet i Sludderstrup med i bagagen, så er man ilde stedt. Olafur Eliasson, Operaens lampemager og big shot i moderne kunst, han bor i Berlin. Eller tænk på en kultforfatter som Preben Major Sørensen, der spiller en afgørende rolle for unge danske forfattere. Hans inspiration kommer i høj grad fra det tyske.«

»På de amerikanske eliteuniversiteter uddanner man folk ud fra bestemte idealer uden skelen til, hvad erhvervslivet vil have. Det skal de danske universiteter også turde gøre. Det forunderlige er, at netop denne manglende leflen for det gavnlige og nyttige ender med at tilvejebringe færdigheder, der er guld værd for samfundet. Humaniora går en ny storhedstid i møde. Måske vil finanskrisen få vores øjne op for, at der findes viden og kulturelle værdier, vi ikke har råd til at miste. Se blot på Island, hvor litteraturen spiller en enorm rolle for den nationale identitet. Islændinge er mere stolte af deres forfattere end noget andet folk, tror jeg. Jeg har gode venner på Island, som fortæller, at finanskrisen blandt andet har lært dem at påskønne det bestandige i endnu højere grad end hidtil. Man kunne håbe, at denne den nye nøjsomhedens æra også i Danmark ville få os til at se, at der findes ting i tilværelsen, der er vigtigere end økonomisk vækst og personlig berigelse. Hvis man hele tiden måler og vejer alt, hvad man gør på en guldvægt, og spørger til dets gavn og nytte for erhvervslivet, så ender man med produkter og kompetencer, der ikke kan bruges til en skid, for heller ikke erhvervslivet kan bruge det overfladiske til ret meget.«

– Ingen tvivl om, at Humanioras krise afspejles i den aktuelle bevillingspolitik. Vi skrev om det i Weekendavisen, da vi kommenterede fordelingen af støttekroner fra Danmarks Grundforskningsfond. De naturvidenskabelige projekter løb med det hele, ni centre i alt, 400 mio. kroner, Humaniora fik en ikke en rød reje, selvom det indvendtes, at oprettelse af et center for hjerneforskning med tilhørende lingvistisk forskning tilhørte Humaniora. Hvad siger du til det?

»Det er, som om humanister efterhånden kun kan få del i store fondsbevillinger, hvis de låner deres videnskab ud til naturvidenskaben og laver hjerneforskning. Det kan let lyde bittert, men jeg savner, at staten er villig til at foretage store og længerevarende humanvidenskabelige satsninger. Ligesom naturvidenskabsfolk har vi brug for mange penge og stor volumen, hvis vi skal levere banebrydende forskning, der sætter Danmark på verdenskortet og realiserer regeringens ambitioner om eliteforskning på Harvard- og Yaleniveau.

Danmark råder over fremragende humanistiske eliteforskere. Jeg var selv en af ansøgerne til et Centre of Excellence, og mit projekt (der handlede om tysk tænkning og litteraturs påvirkning af skandinavisk kultur omkring 1900) var et af de fire, der gik videre til finalen. Jeg er sikker på, at Grundforskningsfondens bestyrelsesmedlemmer har haft vægtige grunde til ikke at støtte et af de humanistiske projekter, og jeg er sikker på, at de 9 begunstigede alle tilhører forskningens elite, og at de inden for deres felt vil bringe dansk forskning i front. Samtidig er jeg forundret over, at der tilsyneladende ikke findes eliteforskere blandt humanister? Men lad det være sagt med det samme: Jeg er imod enhver form for ligemageri. Grundforskningsfondens skal selvfølgelig ikke indføre kvoter.

Desværre kan man ikke sammenligne humanistisk grundforskning med den naturvidenskabelige ditto. Der mangler en generel forståelse for, at også vi har brug for store satsninger. Jeg tror mere og mere på, at mæcener bliver den nye fremtid for humanistisk grundforskning. Vi har selvfølgelig Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation (FKK), men deres kapitalgrundlag er ikke stort nok til, at man kan etablere forskningscentre til 25

millioner kroner. I Danmark findes der ganske enkelt ikke noget alternativ til Danmarks Grundforskningsfond, hvis man vil etablere grundforskning, der for alvor skaber rammerne for humanviden-skabelig eliteforskning.«

Søren Fauth

Født 1971. Lektor i tysk på Aarhus Universitet. Dr.phil. i 2006 på afhandling om Arthur Schopenhauers betydning for Wilhelm Raabes sene forfatterskab. Udkommet på Wallstein Verlag (Göttingen). Arbejder på en dansksproget monografi om Schopenhauers filosofi (finansieret af Velux Fonden).

Artikler i nationale og internationale tidsskrifter om bl.a. Arthur Schopenhauer, Wilhelm Raabe, Franz Kafka, Thomas Mann, Botho Strauß. Foredrag om tysk litteratur og filosofi i USA (Yale), Danmark, på Island og i Tyskland (Mainz, Göttingen, Braunschweig, Wuppertal, Husum).

Har bl.a. oversat Arthur Schopenhauers Verden som vilje og forestilling, -Thomas Bernhards Under-gængereren, Jürgen Habermas og Joseph Ratzingers (bedre kendt som pave Benedikt XVI) Fornuft og Religion samt moderne tysk dramatik.

[Artikel](#)

Destinations URL: <http://www.weekendavisen.dk/artikler/artikel/der-skal-laeses-litteratur-mine-damer-og-herrer>